

Стефан ПАНОВСКИ

УДК: 355.48/.49(495)
Изворен научен труд

ΕΠΙΣΤΟΛΙΑ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΑ И „ОСЛОБОДУВАЊЕТО“ НА АТИНА

Кратка содржина:

Фокусот на овој труд се околностите во кои Атина била „ослободена“ с. 255 г. Првиот дел се однесува на издржаноста на претпоставката дека „петициите“ споменати од Диоген Лаертиј во биографијата на Аркесилај навистина треба да се поврзат со „ослободувањето“ на Атина. Анализата на пасусот, како и на конкретната фраза, попрво упатува на друг заклучок – дека станува збор за приватни петиции, така што оваа информација не треба да се става во контекст на „ослободувањето“ на Атина; и следствено, дека нема корелација со прашањето за битката кај Кос. Второто прашање пак, се однесува на причините поради кои Антигон одлучил да ја „ослободи“ Атина; односно на претпоставката дека оваа одлука се должела на победата кај Кос. Анализата на изворниот материјал покажува дека иако ваквата претпоставка не може да се исклучи, сепак од друга страна не може ниту да се потврди. На крајот е понуден алтернативен контекст за „ослободувањето“ на Атина.

Клучни зборови: Антигон Гоната, Аркесилај, ἐπιστόλια παρακλητικά, Атина, битката кај Кос.

По завршувањето на Хремонидовата војна во 263/2 г.,¹ на повеќе места низ Атика биле поставени македонски гарнизони, а градот најверојатно бил под непосредна контрола на Антигон Гоната (Apoll. *FGrHist* 244 F44).² Сепак, по неполна деценија, с. 255 г., Антигон ја „ослободил“ Атина (Euseb. *Chronica*, ii.120, ed. A. Schöne)³ - гарнизоните биле повлечени и од градот (односно од Мусејонот) и од повеќето утврдувања низ Атика (Habicht 2003, 52f.); а истовремено и контролата и мешањето во политичкиот живот на Атина, барем навидум биле намалени. Проблемите што ќе бидат анализирани на следниве неколку страни се сведуваат на прашањето дали „петициите“ што се споменуваат кај Диоген Лаертиј треба да се стават во контекст на „ослободувањето“ на Атина; и, независно од тоа, зошто Антигон се одлучил да ѝ ја „врати слободата“ на Атина.

1. Во биографијата на Аркесилај, Диоген Лаертиј во еден пасус накусо го опишува односот на славниот философ кон македонскиот владетел Антигон Гоната: *Πολλῶν δὲ καὶ τὸν Ἀντίγονον θεραπευόντων καὶ ὅτε ἦκοι ἀπαντῶντων αὐτὸς ἡσύχαζε, μὴ βουλόμενος προεμπίπτειν εἰς γνῶσιν. φίλος τε ἦν μάλιστα Ἰεροκλεῖ τῷ τὴν Μουνυχίαν ἔχοντι καὶ τὸν Πειραιᾶ· ἔν τε ταῖς ἐορταῖς κατῆι πρὸς αὐτὸν ἐκάστοτε. καὶ δὴ καὶ πολλὰ ἐκείνου συμπείθοντος ὥστε ἀσπᾶσασθαι τὸν Ἀντίγονον, οὐκ ἐπέισθη, ἀλλὰ ἕως πυλῶν ἐλθὼν ἀνέστρεψε. μετὰ τε τὴν Ἀντιγόνου ναυμαχίαν πολλῶν προσιόντων καὶ ἐπιστόλια παρακλητικὰ γραφόντων αὐτὸς ἐσιώπησεν. ἀλλ' οὖν ὄμως ὑπὲρ τῆς πατρίδος εἰς Δημητριάδα ἐπρέσβευσε πρὸς Ἀντίγονον καὶ οὐκ ἐπέτυχε. τὸ πᾶν δὴ διέτριβεν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τὸν πολιτισμὸν ἐκτοπίζων (4.39).*

Очекувано, посебно внимание привлекува информацијата за Атињаните кои заминале кај Антигон по некоја поморска битка, и особено за испратените „петиции“ (*ἐπιστόλια παρακλητικὰ*). Имено, повеќе научници „ослободувањето“ на Атина и повлекувањето на македонските гарнизони го ставаат во контекст токму на овие петиции и на Атињаните кои заминале лично кај Антигон (e.g. Ferguson 1911, 191f.; Burselis 1982, 149f.; [Hammond &] Walbank 1988, 597f.). Ако е ова така, тогаш навистина

¹ Сите датуми се стара ера. За годината на архонтот Антипатар, односно крајот на Хремонидовата војна, v. Dorandi 1991, 23-26; Osborne 2009, 90 n.29.

² Текстот е оштетен, и на одредени места нејасен. Различни дополнувања се предложени од Dorandi 1990, 130 и Dreyer 1999, 171 n.238. Но, ова и не нè засега премногу, зашто вториот дел од реченицата е нешто појасен и од него произлегува дека сè во Атина се правело согласно волјата на еден човек. Иако се понудени различни решенија како да се сфати оваа информација, се чини најверојатно дека тука се мисли на самиот Антигон Гоната. v. Gabbert 1997, 78 n.52; Oetjen 2000; Habicht 2003, 53-55; Tracy 2003, 57f.; Waterfield 2021, 179. Преглед на различните мислења и реконструкции кај Worthington 2021, 122-24.

³ Според грчката верзија на текстот, Атина била ослободена во 256/5 г., додека пак според ерменската во 255/4 г.

имаме цврст аргумент за датирањето на битката кај Кос.⁴ Сепак, очекувано, работите не се толку едноставни.

Пред сè, реченицата не е толку прецизна како што може да изгледа, за што сведочат и различните решенија на преведувачите. Така на пример, во старото издание на C. D. Yonge,⁵ преводот гласи: „And after the sea-fight of Antigonus, when many people went to him and wrote him letters to comfort him for his defeat, he neither went nor wrote.“ Ова решение радикално се разликува од вообичаените преводи, и очигледно произлегува од сфаќањето на преведувачот дека Антигон бил поразен во поморскиот судир. Но, единствениот ваков пример за кој знаеме се датира с. 280 г., кога Антигон претрпел пораз во поморската битка против Птолемај Кераун (Mem. BNJ 434 8.4-7; Heinen 1972, 64). Со оглед на тоа што во тој период Атина не била под македонска власт, заминувањето на Атињаните и испраќањето на писма нема никаква логика во историскиот контекст,⁶ и ваквото решение треба да се отфрли.

Поинтересен е преводот на R. D. Hicks:⁷ „And after the battle at sea, when many went to Antigonus or wrote him flattering letters, he held his peace“; а слично и M. Gigante:⁸ „E dopo la battaglia navale in cui Antigono fu vincitore, molti gli andavano incontro e scrivevano lettere adulatorie, egli invece tacque“. Мора да се признае дека ваквото решение делува мошне привлечно, зашто во целост соодветствува на тонот и темата на пасусот. Меѓутоа, преводот се чини по малку преслободен, зашто ваквото значење на *παράκλητικός* не може да се поткрепи со други примери.⁹ Напротив, значењето на придавката е сосема јасно и во овој контекст несомнено треба да се преведе

⁴ За разлика од битката кај Андрос, за чие датирање се чини дека сега веќе постои консензус, датирањето на битката кај Кос сè уште е отворено. Имено, дел од научниците ја сместуваат битката во контекст на завршувањето на Хремонидовата војна, односно с. 262 (Bikerman 1938; Heinen, 1972, 193-197; Will 1979, 224-226; Walbank 1982, 220f.; Reger 1985[1993]), а дел во контекст на II Сирииска војна, и ја датираат с. 255 г. (Ferguson 1911, 188-191; Tarn 1928, 713f.; Peremans 1939; Burselis 1982, 146-151; [Hammond &] Walbank 1988, 290-293, 595-599.

⁵ Diogenes Laertius, *The Lives and Opinions of Eminent Philosophers* (translated by C. D. Yonge), London, 1853.

⁶ Интересно е да се одбележи мислењето на Burselis (1982, 170f.) дека с. 250 г. Антигон бил поразен од флотата на Птолемај II. Ако е ова навистина така (*cf.* скептицизмот на [Hammond &] Walbank 1988, 295), тогаш и стариот превод на Yonge не би можел безрезервно да се отфрли.

⁷ Diogenes Laertius, *Lives of Eminent Philosophers* (translation by R. D. Hicks), Harvard UP, Cambridge, 1972 (First published 1925).

⁸ Diogene Laerzio, *Vite dei filosofi*, Editori Laterza, Bari, 1962.

⁹ Ниту LS⁹, ниту Montanari BDAG, s.v. *παράκλητικός*, 3, не наведуваат примери каде придавката би можела да има значење на „ласкав“ или нешто слично.

како „петиции“ или „молби“¹⁰ (cf. Wilamowitz-Moellendorff 1881, 229 n.61). Од друга страна, за разлика од останатите, преводот на Хикс е подоследен во смисла дека тој го остава отворено прашањето за самата битка; зашто, изразот *μετά τε τήν Ἀντιγόνου ναυμαχίαν* не е сосема прецизен и во суштина не кажува дали Антигон победил или бил поразен. Како што споменавме, согласно со историските околности, и контекстот на целиот пасус, првата можност делува поверојатно; сепак, оваа недореченост на оригиналниот текст не треба да се игнорира.

Значи, независно непрецизноста во текстот, со одредена резерва, можеме да прифатиме дека станува збор за поморска победа на Гоната, и за петиции/молби што потоа му биле испратени. Меѓутоа, се чини дека фокусирајќи се на *παράκλητικός*, историчарите го занемаруваат другиот дел од изразот - *ἐπιστόλιον*, деминутивна форма од *ἐπιστολή*, што попрво означува куси писма. Веќе ова нè тера да се посомневаме во издржаноста на понудената реконструкција – бездруго ваквите писменца не се соодветен начин за да се побара нешто толку важно како што е ослободување на Атина и повлекување на македонските гарнизони.¹¹ Впрочем од контекстот и смислата на реченицата попрво може да се заклучи дека писменцата упатуваат и одразуваат еден спонтан одговор на значителен број Атињани на веста за победата на Гоната, одошто на некакво официјално барање. Меѓу другото, ова може да се поткрепи со фактот што, за разлика од следната реченица, во овој случај Диоген Лаертиј воопшто и не споменува официјално пратеништво.¹²

Но, ако веќе станува збор за спонтанa реакција, тогаш што барале Атињаните од Антигон? Се разбира, дефинитивен одговор е невозможен, па сепак, од содржината и тонот на целиот пасус, може да се насети причината за заминувањето кај Антигон, односно содржината на писменцата. Имено, темата на целиот пасус во суштина е споредба меѓу однесувањето на Аркесилај и мноштвото Атињани - дихотомија што е забележлива во неколку наврати (*πολλῶν θεραπευόντων - αὐτὸς ἡσύχαζε* κтл., *πολλῶν προσιόντων - αὐτὸς ἐσιώπησεν*). Ова е сосема јасно

¹⁰ Како што на пример претпочита Ferguson 1911, 191 (supplicatory letters).

¹¹ Еден ваков пример за писменце среќаваме кај Плутарх (*Ages*. 13.5): „*φέρεται γοῦν ἐπιστόλιον αὐτοῦ πρὸς Ἰδριέα τὸν Κάρα τοιοῦτο· Νικίας εἰ μὲν μὴ ἀδικεῖ, ἄφες· εἰ δὲ ἀδικεῖ, ἡμῖν ἄφες· πάντως δὲ ἄφες.*“ Би можело да се забележи дека овој пример докажува дека сепак важни работи можеле да се побараат и во едно писменце. Но, во таа прилика станува збор за обраќање на еден спартански басилеј кој можел да си дозволи да биде краток; во нашиов пример станува збор за обратното - обраќање на „поданиците“ кон владетелот, така што би очекувале поголема формалност, особено што тие би барале прилично голема „услуга“.

¹² Во тој контекст, особено слободно и неиздржано ми се чини толкувањето на Ferguson (1911, 191) дека Атињаните побарале од Аркесилај да го предводи пратеништвото до Антигон, но тој го одбил барањето. Меѓутоа, Диоген никаде не споменува ниту барање на Атињаните, ниту пак официјално пратеништво.

веќе од првата реченица: „Πολλῶν δὲ καὶ τὸν Ἀντίγονον θεραπευόντων καὶ ὅτε ἦκοι ἀπαντῶντων αὐτὸς ἠσύχαζε, μὴ βουλόμενος προεμπίπτειν εἰς γνῶσιν“, при што од особено значење е глаголот *θεραπεύω*. Поентата на реченицата, а со тоа и на целиот пасус, е дека наспроти мноштво Атињани кои му се умилкувале и додворувале на Антигон, Аркесилај се држел по страна, не сакајќи да се запознае со македонскиот владетел. Следните реченици служат како илустрација, односно потврда за однесувањето на Аркесилај. Веднаш може да се забележи дека во овој контекст едноставно нема место за официјални делегации и петиции. Напротив, ако целта на делегациите и писменцата било барањето да се ослободи Атина, тогаш не само што реченицата нема смисла во контекст на целиот пасус, туку би можела да се сфати и како сериозна критика кон Аркесилај. Зашто од следната реченица дознаваме дека „ἀλλ’ οὖν ὁμῶς ὑπὲρ τῆς πατρίδος εἰς Δημητριάδα ἐπρέσβευσε πρὸς Ἀντίγονον καὶ οὐκ ἐπέτυχε.“ Дали ова значи дека Аркесилај бил подготвен да направи жртва и да се запознае со Антигон заради родната Питана, но не и заради Атина каде го минал поголемиот дел од животот? Згора на тоа, одбивањето да учествува во официјална делегација, или пак едноставно да се вклучи во барањето Атина да биде ослободена, несомнено би предизвикало реакција кај самите Атињани.¹³ Од друга страна, ако прифатиме дека клучниот глагол во целиот пасус е *θεραπεύω*, тогаш работите стануваат психички и разбирливи. Атињаните кои заминале кај Антигон, или пак му испратиле писменца, го сториле тоа од лични мотиви и цели, така што однесувањето на Аркесилај и во оваа прилика е доследно. Пресвртот што всушност и го потврдува ваквото толкување доаѓа на почетокот од следната реченица – „ἀλλ’ οὖν ὁμῶς;“ изразот е емфатичен и изразува јасен контраст со претходното (*cf. Reger 1985[1993], 166*). Истовремено, во оваа реченица конечно го среќаваме и очекуваното „официјално пратеништво“ (*ἐπρέσβευσε*), и всушност токму тоа е предметот на контрастот - иако не сакал да се запознае со Антигон, ниту пак барал лична корист од евентуалното пријателство со него, заради родната Питана, Аркесилај сепак заминал како официјален пратеник кај кралот во Деметријада.

Во ситуација кога речиси и да не располагаме со никакви извори, секоја можност да се поврзат разни одломки делува привлечно. Па сепак, од кратката дискусија на претходниве страни произлегува дека барем во овој момент, сè додека не се појави некој нов и независен извор, ваквото поврзување треба да се отфрли. Петициите не може недвосмислено да се поврзат со барањето за „ослободување“ на Атина (*cf. Dreyer 1999, 416 n.189*), а контекстот на пасусот попрво упатува на приватни молби. Следствено, не само што биткатакај Кос би можела да се датира во кој било период по падот на Атина и завршувањето на Хремонидовата војна, туку во основа

¹³ *cf. Diog. Laert. 4.40: καίποτεδὴκαὶ {Ἀθήνησιν} ἐντῷΠειραιεῖπρὸςτὰςθέσειςλέγωνἐ χρόνισεν, οἰκειῶςἔχωνπρὸςἹεροκλέα·ἔφ’ ὧκαίπρὸςτινωνδιεβάλλετο.*

овие петиции би можеле да се однесуваат дури и на битката кај Андрос (*cf.* Reger 1985[1993], 161).

2. Независно писменцата, факт е дека с. 255 г. Антигон ја „ослободил“ Атина. Иако значењето на ова „ослободување“ не треба да се преценува, неспорно е дека во споредба со годините по завршувањето на Хремонидовата војна, отстапките кон Атина биле значителни. Токму оваа постапка на Антигон се става во контекст на битката кај Кос. Накусо, благодарение на победата кај Кос, заканата од лагидската флота била намалена, па Антигон можел да си дозволи да биде дарешлив кон Атињаните (Ferguson 1911, 188-192; Buraselis 1982, 149f.; [Hammond & Walbank 1988, 293, 596-598).

Толкувањето повторно делува привлечно и уверливо, а датирањето на битката кај Кос во 255 г. навидум нуди најдобар контекст за делумното „ослободување“ на Атина (*e.g.* Worthington 2021, 126). Сепак, мора да се истакне дека ние не можеме во целост да ги согледаме последиците од битката; односно, не знаеме дали овој пораз навистина довел до таков распад на лагидските позиции, што Антигон можел да си дозволи да го намали военото присуство во Атика. Изворите се малубројни, и не сосема јасни, така што е невозможно да се изгради комплетна и уверлива слика за состојбата во 250-те години. Тоа што се чини сигурно, е дека и покрај победата во Хремонидовата војна, и потоа битката кај Кос (независно кога ќе ја датираме), Антигон ниту воспоставил, ниту пак се обидел да воспостави целосна контрола врз централниот Егеј (Will 1979, 231-233; Walbank 1982, 221f.; Errington 1990, 171; Reger 1994, 41). Од друга страна, нема сомнеж дека поразите во Хремонидовата војна, и особено во II Сирииска војна (Will 1979, 234-243; Grainger 2010, 117-136), сериозно ја разнишале лагидската позиција во Егејот (Heinen 1972, 208-211). Па сепак, лагидската власт не била во целост скршена ([Hammond &] Walbank 1988, 293-295), а Птолемај II и понатаму контролирал низа важни упоришта, некои од нив во непосредна близина на антигонидските поседи - Тера, Арсиноја-Коресија на Кеос и Арсиноја-Метана на Пелопонес¹⁴ (Bagnall 1976, 123-136, 141-145). Очигледно потенцијалната закана од лагидска контраофанзива била поголема одошто може да изгледа на прв поглед (*cf.* Reger 1994, 51). Навистина, иако Лагидите веќе никогаш не воспоставиле таласократија каква што уживале во претходните децении (Reger 1994, 40, 43-47), кон крајот на 250-те Птолемај II сепак успеал повторно да се наметне на Кикладите (*pace* Tarn 1928, 715; Buraselis 1982, 146f., 170-172) – привремен успех што завршил најдоцна со битката кај Андрос. Независно крајниот исход, сите овие активности сведочат за континуираниот интерес на Лагидите за Егејскиот басен (Marquaille 2008, 48). Според сè, Лагидите

¹⁴Кон овие можеби треба да се додаде и Хидреја – островот спроти југоисточното крајбрежје на Арогида (Habicht 1992, 88-90).

не биле отфрлени на толку безбедно растојание за Антигон да може да си дозволи да биде дарезлив.

Ако „ослободувањето“ на Атина не произлегува од победата кај Кос, тогаш зошто Антигон се одлучил на ваков чекор, и зошто токму тогаш? Одговорот можеби треба да се бара на еден натпис од Делос од 255 г., на кој се споменува [ύγεία εὐε]τηρία εἰρήνη ἐγένετο (IG XII 2. 116). Мир меѓу кого?¹⁵ За приврзаниците на датирањето на битката кај Косво 255 г., станува збор за Птолемај II и Антигон Гоната (Buraselis 1982, 150f., 164f.; [Hammond &] Walbank 1988, 598; Dreyer 1999, 416f.) - толкување што е условено од евентуалното учество на Антигон Гоната во II Сириска војна. Иако голем број истражувачи ја прифаќаат ваквата претпоставка, таа не може да се поткрепи со ниту еден конкретен извор, освен споменатиов мир.¹⁶ Но, ова во суштина претставува еден маѓепсан круг – претпоставениот мир меѓу Антигон и Птолемај II го крепи претпоставеното учество на македонскиот владетел во II Сириска војна, и обратно (Will 1979, 238f.).

Според тоа, ако воопшто и станува збор за формален мировен договор (cf. Will 1979, 239; [Hammond &] Walbank 1988, 598), тој најверојатно би бил склучен меѓу Птолемај II и Родос (Bikerman 1938, 381f.; Reger 1985[1993], 163). Имено, пријателските односи што датирале уште од крајот на IV век, биле нарушени кога Родос, од за нас нејасни причини, се вклучил во II Сириска војна на страната на Антиох II (*Lind. Chron.* 37). Родијците му помогнале на Антиох II при освојувањето на Ефес (*Front. Strat.* 3.9.10), и предводени од Агатострат, успеале да ја поразат лагидската флота предводена од пребегнатиот Хремонид (Polyaen. 5.18).¹⁷ Аконеколкунатписи од Делос каде се споменуваат родијски наварси правилно се датирани во 250-те години, тогаш тие упатуваат дека во годините по битката кај Ефес, Родос успеал да го прошири своето влијание до централниот Егеј (Reger

¹⁵ Со оглед на тоа што II Сириска војна завршила во 253 г. (Hölbl 2001, 44), очигледно не може да стане збор за Птолемај II и Антиох II. Истовремено, фактот војната сè уште била во тек говори против претпоставката на Buraselis (1982, 151), дека натписот одразува општ мир во Егејскиот басен. cf. Reger 1985[1993], 162f.

¹⁶ Според [Hammond &] Walbank (1988, 598), фактот што немаме ниту еден показател за учеството на Антигон во II Сириска војна не е сериозен проблем, ако се земе предвид фрагментарноста на изворите. Но, ваквата претпоставка произлегува од претпоставката дека битката кај Кос треба да се датира с. 255 г., што секако е проблематичен методолошки пристап. Како можен мотив за вклучувањето на Антигон во војната е можноста тој да примил помош од Антиох I во текот на Хремонидовата војна (e.g. [Hammond &] Walbank 1988, 291). Меѓутоа, ова се темели на еден погрешно датиран и протолкуван натпис, и неколку индиректни алузии, кои лесно може да се објаснат без да се инсистира на помош од Антиох I во текот на Хремонидовата војна (v. Panovski 2015). Според тоа, барем во моментов, претпоставката дека Антигон се вклучил во II Сириска војна, не може да се поткрепи со ништо.

¹⁷ За мотивите на Родијците и битката кај Ефес, што вообичаено се датира с. 258 г., v. Seibert 1976; Will 1979, 234f., 236f.; Berthold 1984, 89-92.

1994, 41-43). Според тоа, претпоставката дека мирот од 255 г., споменат на натписот од Делос, се однесува на сепаратен мир меѓу Птолемај II и Родос се чини најверојатна. Навистина, како и претпоставката дека станува збор за Антигон Гоната и Птолемај II, и ова решение не може да се поткрепи со конкретни извори. Но, ако ништо повеќе, барем претпоставува мировен договор меѓу две страни за кои со сигурност знаеме дека војувале во овој период.

Повторното приближување меѓу Родос и Птолемај II – две големи поморски сили кои и онака вообичаено имале исклучително блиски односи,¹⁸ секако не било во прилог на Гоната. Се разбира, ова не значи дека постоела опасност од заедничко дејствување на Родос и Птолемај II, но ако ништо повеќе, ја отворало можноста за поактивно и послободно дејствување на лагидската флота во Егејот. Со оглед на загубите во последните години, можело да се очекува дека Птолемај II, порано или подоцна, ќе се обиде да ја поправи својата позиција во Егејскиот басен. Истовремено, Птолемај II не бил единствената причина за загриженост, зашто не треба да го забораваме и проблемот со постепено ширење на Ајтолците ([Hammond &] Walbank 1988, 289; Scholten 2000, 61ff.), кои потенцијално можеле да му предизвикаат сериозни неволји на Антигон во средна Хелада. Дека тој бил загрижен за состојбата во Хелада, покажува и зацврстувањето на македонските позиции на Евбоја во истиот период,¹⁹ која била од клучно стратешко значење за Антигонидите и нивните поседи во јужна Хелада, особено откако Ајтолците ја презеле контролата врз Термопилите.

Во ваква ситуација, можеме да понудиме алтернативен контекст за одлуката на Гоната. Атина веќе одамна не била првостепена сила, што уште еднаш се докажало и во Хремонидовата војна; но, ова не значело и дека не можела да биде извор на неволји. Антигон секако добро помнел како и по битката кај Ипсос, и по протерувањето од Македонија, Атињаните веднаш ја искористиле приликата да го напуштат татко му Полиоркет, и се обиделе да ја вратат независноста (Wheatley & Dunn 2020, 258-260, 394-406). Со оглед на острите мерки по завршувањето на Хремонидовата војна, на првиот знак на слабост или неприлики на Антигон, Атињаните несомнено би се обиделе да се ослободат од македонската власт – тие

¹⁸ За односите меѓу Родос и Лагидите, v. Gabrielsen 2013.

¹⁹ Ако Еменида навистина бил архонт во 255/4 г., кога и за последен пат се споменува хиеромнемон од Хистијаја (*Syll.*³ 431). v. Scholten 2000, Appendix A. За жал, трудот на F. Lefèvre, *Corpus des inscriptions de Delphes. Tome IV, Documents amphictioniques*, De Bocard, Paris, 2002, не ми беше достапен. [Hammond &] Walbank (1988, 271f.) смета дека зацврстувањето на македонската контрола на Евбоја е уште еден резултат од битката кај Кос. Ова е возможно, но бездруго по победата во Хремонидовата војна, и со оглед на зафатеноста на лагидските сили во II Сириска војна, Антигон можел да ја освои Хистијаја и да ја зацврсти контролата на Евбоја независно кога ќе ја датираме битката кај Кос.

немале што да изгубат бидејќи работите не би можеле да станат многу полоши одошто веќе биле. Сфатено во овој контекст, „ослободувањето“ на Атина претставувало промислен политички чекор и свесна отстапка, а не знак на дарежливост или попуштање на македонската контрола и будност. Впрочем, како што веќе беше споменато, „ослободувањето“ и не треба да се преценува - традиционалното уредување не било во целост воспоставено, Антигон и понатаму се мешал и влијаел на политичкиот живот на градот (Tracy 2003a, 20-25), а македонските гарнизони останале во Пиреја, Мунихија, Суниј и Саламина (Plut. *Arat.* 34.5-6; Paus. 2.8.6).

Со други зборови, иако и понатаму цврсто ја контролирал ситуацијата, Антигон им дал доволно „слобода“ на Атињаните (cf. Waterfield 2021, 182), за да се запрашаат дали во иднина вреди да се ризикува тоа што го стекнале. Станувало збор за лукав „дар“ што, како што покажуваат собитијата од следните децении, вродил со плод – Атињаните им останале верни на Антигонидите и при бунтот на Александар Кратеров; и кога Гоната го загубил Коринт, а Атика била изложена на напади од Ахајскиот којнон; но и во текот на Војната на Деметриј (Habicht 1997, 162-166).²⁰ Можеби најважно од сè, биле прекинати врските меѓу Атина и Лагидите, кои во овој период својата поддршка и финансиска помош ја префрлиле на Ахајците, Ајтолците или пак на Спарта (Habicht 1992, 73f.). Дури по смртта на Деметриј II во 229 г., кога Македонија се наоѓала во сериозна криза, Атињаните конечно се ослободиле, но не со вооружен бунт, туку со исплаќање на Диоген - заповедникот на антигонидските гарнизони во Атика (Habicht 1997, 173f.).

3. Веднаш би можело да се посочи дека понудената реконструкција не може да се поткрепи со ниту еден конкретен и опиплив извор, што е сосема точно. Станува збор за теоретска реконструкција и обид она малку што го знаеме да се стави во некаков разбирлив и „логичен“ контекст. Но, истата забелешка би можела да се упати и кон претпоставката дека „ослободувањето“ на Атина се должело на битката кај Кос. Лишен од поткрепата од „петициите“ споменати кај Диоген Лаертиј, како и од идејата за учеството на Антигон во II Сирииска војна и сепаратниот мир во 255 г., и овој предлог не е ништо повеќе одошто еден теоретски модел. Проблемот е што нашиот пристап принудно е наопаку. Во идеални услови, контекстот и каузалните врски би произлегувале и би се темелеле на повеќе извори и на познати и утврдени факти. Но, изворите за овие прашања се толку очајни, што ние сме принудени да тргнеме од крајот – преку претпоставените контексти или причини се обидуваме да ги објасниме оние малку факти за кои сме сигурни.²¹ Притоа, не смееме да заборавиме

²⁰ За бунтот на Александар Кратеров и потоа војната со Ахајскиот којнон по загубата на Коринт v. [Hammond &] Walbank 1988, 296-303, 310-313; Waterfield 2021, 187-192, 200-202. За Војната на Деметриј, Scholten 2000, 131-163.

²¹ Како што укажува Heinen (1972, 193), новите обиди за одгатнување на овие

дека ние не знаеме ништо за активностите на Антигон во периодот меѓу крајот на Хремонидовата војна и „ослободувањето“ на Атина. Дури и да прифатиме дека битката кај Кос треба да се датира с.255 г., тоа е само една година во речиси цела една деценија што е практично „загубена“ за нас. Токму поради тоа, секое објаснување за причините, односно контекстот за „ослободувањето“ на Атина, мора да се земе како повеќе или помалку веројатна претпоставка и реконструкција.

Не се сомневам дека кусата дискусија презентирана на претходниве страни нема никого да премисли по прашањето за датумот на битката кај Кос. Но, тоа воопшто и не е целта на овој труд – прашањето е многу покомплексно и пообемно одошто може да се стекне впечаток од овие неколку страни. Тоа што се надевам дека покажав, е дека „петициите“ на Диоген Лаертиј не треба да се доведуваат во врска со „ослободувањето“ на Атина, а со тоа и со датирањето на битката кај Кос; и следствено, дека синхронизацијата на „ослободувањето“ и битката не се темели на толку сигурни аргументи како што може да изгледа на прв поглед. Што се однесува пак до датирањето на битката кај Кос, сè додека не се појави некој нов извор, прашањето ќе остане отворено, а научниците едноставно ќе го одбираат оној датум што им изгледа поуверливо и логично.

БИБЛИОГРАФИЈА

1. Bagnall, R. S. 1976. *The Administration of the Ptolemaic Empire*. Leiden: Brill.
2. Berthold, R. M. 1984. *Rhodes in the Hellenistic Age*. Ithaca & London: Cornell UP.
3. Bikerman, E. 1938. "Sur les batailles navales de Cos et d'Andros." *REA* 40: 369-383.
4. Buraselis, K. 1982. *Das hellenistische Makedonien und de Ägäis. Forschungen zur Politik des Kassandros und der drei ersten Antigoniden im Ägäischen Meer und in Kleinasien*. München: C. H. Beck.
5. Dorandi, T. 1990. "Gli arconti nei papiri ercolanesi." *ZPE* 84: 121-138.
6. Dorandi, T. 1991. *Ricerche sulla cronologia dei filosofi ellenistici*. Stuttgart: Teubner.
7. Dreyer, B. 1999. *Untersuchungen zur Geschichte des spätclassischen Athen (322-ca. 230 v. Chr.)*. Stuttgart: F. Steiner.
8. Errington, R. M. 1990. *A History of Macedonia*. Berkeley: University of California Press.
9. Ferguson, W. S. 1911. *Hellenistic Athens*. London: Macmillan.
10. Gabrielsen, V. 2013. "Rhodes and the Ptolemaic kingdom: the commercial infrastructure." In Buraselis, K., Stefanou, M. & Thompson, D. J. (eds.) *The Ptolemies, the sea and the Nile: studies in waterborne power*. Cambridge: CUP, pp. 66-81.
11. Gabbert, J. J. 1997. *Antigonos II Gonatas: A Political Biography*. London & New York: Routledge.
12. Grainger, J. D. 2010. *The Syrian Wars*. Leiden: Brill.
13. Habicht, C. 1992. "Athens and the Ptolemies." *Classical Antiquity* 11.1: 68-90.
14. Habicht, C. 1997. *Athens from Alexander to Antony*. Cambridge, MA: Harvard UP.
15. Habicht, C. 2003. "Athens after the Chremonidean War: some second thoughts." In Palagia, O. & Tracy, S. V. (eds.) *The Macedonians in Athens, 322-229 B.C.* Oxford: Oxbow, pp. 52-55.
16. Hammond, N. G. L. & Walbank, F. W. 1988. *A History of Macedonia*, vol.3. Oxford: Clarendon Press.
17. Heinen, H. 1972. *Untersuchungen zur hellenistischen Geschichte des 3. Jahrhunderts v. Chr.* Wiesbaden: Franz Steiner.
18. Hölbl, G. 2001. *A History of the Ptolemaic Empire*. London & New York: Routledge.

19. Marquaille, C. 2008. "The Foreign Policy of Ptolemy II." In McKechnie, P. & Guillaume, P. (eds.) *Ptolemy II Philadelphus and his World*. Leiden: Brill, pp. 39-64.
20. Oetjen, R. 2000. "War Demetrios von Phaleron, der Jüngere, Kommissar des Königs Antigonos II. Gonatas in Athen?" *ZPE* 131: 111-117.
21. Osborne, M. J. 2009. "The Archons of Athens 300/299-228/7." *ZPE* 171: 83-99.
22. Panovski, S. 2015. "Gallograeci and elephants at Megara." *ŽAnt* 65: 23-35.
23. Peremans, W. 1939. "La date de la bataille navale de Cos." *L'Antiq. class.* 8.2: 401-408.
24. Reger, G. 1985[1993]. "The Date of the Battle of Kos." *AJAH* 10: 155-177.
25. Reger, G. 1994. "The Political History of the Kyklades 260-200 B.C." *Historia* 43.1: 32-69.
26. Scholten, J. 2000. *The Politics of Plunder: The Aitolians and Their Koinon in the Early Hellenistic Era, 279-217 B.C.* Berkeley: University of California Press.
27. Seibert, J. 1976. "Die Schlacht bei Ephesos." *Historia* 25.1: 45-61.
28. Tarn, W. W. 1928. "The Struggle of Egypt against Syria and Macedonia." In Cook, S. A., Adcock, F. E. & Charlesworth, M. P. (eds.), *Cambridge Ancient History*, vol. VII. Cambridge: CUP, pp. 699-729.
29. Tracy, S. V. 2003. "Antigonos Gonatas, King of Athens." In Palagia, O. & Tracy, S. V. (eds.) *The Macedonians in Athens, 322-229 B.C.* Oxford: Oxbow, pp. 56-60.
30. Tracy, S. V. 2003a. *Athens and Macedon: Attic Letter-Cutters of 300 to 229 B.C.* Berkeley: University of California Press.
31. Walbank, F. W. 1982. "Sea-power and the Antigonids." In Adams, W. L. & Borza, E. N. (eds.) *Philip II, Alexander the Great and the Macedonian Heritage*. Lanham, MD.: University Press of America, pp. 213-236.
32. Waterfield, R. 2021. *The making of a king: Antigonos Gonatas of Macedon and the Greeks*. Chicago: University of Chicago Press.
33. Wheatley, P. & Dunn, C. 2020. *Demetrius the Besieger*. Oxford: OUP.
34. Wilamowitz-Moellendorff, U. von. 1881. *Antigonos von Karystos*. Berlin: Weidmann.
35. Will, Éd. 1979. *Histoire politique du monde hellénistique (323-30 avant J.-C.)*,² t.1. Nancy: Presses universitaires de Nancy.
36. Worthington, I. 2021. *Athens after Empire: A History from Alexander the Great to the Emperor Hadrian*. Oxford: OUP.